

La pesseta en el període 1959-1974: de la primera paritat a la flotació

Joaquim Muns Albuixech

Catedràtic d'organització econòmica internacional

Expresident de la Societat Catalana d'Economia

Molt Honorable Senyor Conseller en Cap, Excelentíssim Senyor President de l'Institut d'Estudis Catalans, benvolguts col·legues de la taula, senyores i senyors. Jo no els parlaré de la personalitat de Figuerola, sinó que ho faré del seu invent, de la pesseta. I com que el temps de vigència de la pesseta ha sigut molt llarg, he triat un període curt, un període concretament de quinze anys, que m'ha semblat molt important i molt significatiu en la història de la pesseta. Es tracta, bàsicament, del període que va des de l'any 1959, quan Espanya pacta la primera paritat de la pesseta amb el Fons Monetari Internacional, fins a l'any 1974, quan la pesseta, com a conseqüència del desmoronament del sistema de paritats, comença a flotar. Són quinze anys. I he triat aquests quinze anys perquè a més de conèixer-los bé per la meua feina al FMI, crec també que és un període molt interessant de la història de la pesseta. És l'únic període en el qual la pesseta està directament vinculada al dòlar a través del sistema de paritats.

El sistema autòcton després de la Guerra Civil

Potser podria començar dient-los que després de la Guerra Civil, el sistema canviari espanyol va entrar en una fase veritablement lamentable. Va entrar en una època de canvis múltiples, de manera que les importacions i exportacions tenien un tipus de canvi diferent segons el producte de que es tractés. Ara això és una cosa molt llunyana, quasi surrealista, però va ser una realitat durant molts anys. Les exportacions, per exemple, tenien uns tipus de canvi amb el dòlar d'entre 10,95 i 21,90 pessetes. I les importacions anaven d'11,22 a 27,38 pessetes. Aquest sistema, naturalment, era un sistema propi, autòcton, que responia a una política econòmica totalment estrafalària basada en l'autarquia. A la resta del món, hi havia el sistema de paritats, que havia sigut establert l'any 1944 en la Conferència de Bretton Woods i que es basava en que tots els països tenien una relació fixa de la seva moneda amb el dòlar o amb l'or, a partir del canvi de 35 dòlars per unça d'or.

El sistema espanyol de canvis múltiples va anar funcionant autònomament, creant, com ja s'ha estudiat –hi ha molta documentació en aquests

moments– un sistema arbitrari i pervers des del punt de vista de la correcta distribució de recursos, un sistema corrupte i, en definitiva, un sistema contrari al desenvolupament econòmic. Així, a l'any 1956 la pesseta va entrar en serioses dificultats i a l'any següent, el 1957, coincidint amb el primer govern tecnocràtic, es va fer un intent d'unificació del tipus de canvi de la pesseta, a 42 pessetes per dòlar. Però aquest intent va fracassar. Es va tornar a primar l'exportació a través de tipus diferencials, de manera que encara que no amb una amplitud tan gran com abans, es va entrar una altra vegada en el sistema de canvis múltiples.

L'entrada a l'FMI i la paritat de la pesseta

Va ser l'any 1958 quan es produeix l'entrada d'Espanya en el Fons Monetari Internacional. Aquest és un aconteixement molt important perquè significa, en definitiva, el compromís del país d'abandonar la seva política econòmica autàrquica i seguir la política econòmica liberal, és a dir l'economia de mercat. I un dels compromisos que Espanya assumia fent aquest pas era el de fixar una paritat de la pesseta. Els estatuts del Fons Monetari Internacional obligaven als països membres a fixar una paritat, de manera que el sistema espanyol de tipus de canvi múltiples era incompatible amb la pertinença d'Espanya al Fons Monetari Internacional com a membre de ple dret. Per això Espanya, en un memoràndum que va dirigir a l'OCDE i al Fons Monetari Internacional el 1959, va comprometre's, entre moltes d'altres mesures, a fixar una paritat amb la pesseta.

Aquesta paritat de la pesseta amb el dòlar es va fixar concretament el dia 17 de juliol de 1959 i va ser de 60 pessetes per dòlar. En aquell moment, la fixació de la paritat volia dir l'obligació per part dels països membres de defensar aquesta paritat amb intervencions en els mercats canviaris, encara que es permetia com a màxim una oscil·lació d'un 1 per cent a les dues bandes de les 60 pessetes; per tant, la pesseta podia oscil·lar de 59,40 a 60,60 respecte a un dòlar. Aquesta paritat va formar part de tot un paquet molt important de mesures, que són les que coneixem avui en dia com a Pla d'Estabilització. Per tant, el Pla d'Estabilització i la paritat de la pesseta per primera vegada a la seva història són dos fenòmens que van junts i que s'autoalimenten d'una manera molt positiva. Aquesta homologació de la pesseta dintre del sistema monetari internacional de l'època va ser, evidentment, un moment culminant en la història de la pesseta. Mai en la seva vida, la pesseta havia assumit una responsabilitat internacional d'aquestes característiques, fixada a través d'un tractat internacional i gestionada i supervisada per un organisme internacional.

La gran fortalesa de la moneda

Del 1959 al 1965, un cop fixada la paritat de la pesseta a 60 pessetes per dòlar, comença un període de gran fortalesa de la moneda. En aquest sentit, el Pla d'Estabilització té uns resultats molt positius i assistim a un període de fortalesa molt gran de la pesseta. Naturalment, aquesta fortalesa no vol dir que la pesseta es revalués, ja que tenia que mantenir-se entre els seus límits de l'1 per cent, però hi va haver una acumulació molt important de reserves. Per què dic també que la pesseta va ser forta? Per un fet poc conegut i molt tècnic, però del que val la pena parlar-ne aquí. Es tracta de la utilització de pessetes per part de la comunitat internacional a través del Fons Monetari Internacional en una magnitud senzillament sorprenent. Potser he d'aclarir el que passa quan un país utilitza els recursos del Fons Monetari Internacional per a un pla d'ajustament o per el que sigui: compra amb la seva moneda altres monedes; per tant, la quantitat de la seva moneda que té el Fons augmenta i les altres monedes del Fons disminueixen. Això es fa d'una manera que al cap de tres a cinc anys es dona la volta a la transacció i amb divises es compra la pròpia moneda local per tornar-la al nivell que estava. D'altra forma, el FMI hauria de plegar quan ja hagués esgotat les monedes fortes.

La quota d'Espanya estava el 1959 com la de qualsevol país, formada per un 75 per cent de moneda local és a dir pessetes, i un 25 per cent de divises. Quan Espanya va entrar al Fons, va dipositar un 75 per cent de la quota en pessetes i aquest és el nivell de les pessetes de l'any 1959. La pesseta va ser tan utilitzada en les compres-vendes del FMI que les tenències de pessetes per part del Fons Monetari Internacional a l'any 1964 van arribar a ser del 6 per cent de la quota inicial, és a dir, pràcticament es va quedar sense pessetes. Això vol dir que aquesta moneda era forta i era utilitzada per atendre les demandes de divises que els països feien al Fons. No és que el país triés la pesseta; el Fons, quan té una demanda de recursos, distribueix les divises d'acord amb la fortalesa de la situació de balança de pagaments dels països membres. Les reserves i la fortalesa de la balança de pagaments espanyoles eren tals que la utilització de la pesseta va ser, en aquest sentit, molt forta. És un episodi que reconec que és molt tècnic, però, en el meu entendre, és molt significatiu.

La debilitat de la pesseta

Els anys 1965-1967 la pesseta va entrar en un moment de debilitat; cap a mitjan dels anys 60 es va parar el procés de liberalització i hi va haver sor-

tides especulatives de capitals, una política monetària molt permissiva i tot una altra sèrie de factors, alguns internacionals i altres de caire clarament intern, que van fer que la pesseta entrés en una fase de debilitat, que va acabar en una devaluació l'any 1967. Aprofitant l'avinentesa de la devaluació de la lliure esterlina, el govern espanyol va proposar passar de 60 a 70 pessetes per dòlar, és a dir, que l'any 1967 la paritat de la pesseta amb el dòlar va canviar per primera vegada. Aquest ha sigut l'únic canvi de paritat en sentit estricte que ha tingut la pesseta en els seus quinze anys dintre del sistema de paritats.

La desvinculació del dòlar

Seguidament entrem en un període molt interessant, que és el dels començaments dels anys 70. A l'any 1971, es produeix, recordem, la desvinculació del dòlar de l'or per part de Nixon perquè hi havia ja una forta pressió dels mercats internacionals a favor de les monedes europees i en contra del dòlar. I entre les monedes europees a favor de les quals jugava el mercat hi havia la pesseta, de manera que aquesta es va apreciar en un 2 per cent a la segona meitat de l'any 1971 i, finalment, al desembre del 1971, quan hi va haver la primera devaluació del dòlar, la pesseta va mantenir la seva paritat respecte a l'or, la qual cosa vol dir que es va apreciar respecte al dòlar, passant de 70, que és el que hem dit que s'havia devaluat l'any 1967, a 64,47 pessetes per dòlar a l'any 1971. Per tant, a Espanya, la fortalesa del seu sector exterior i de la pesseta li permet unir-se a tots aquells països que van fer el mateix tipus de política revaluadora.

La situació en el 1972 va continuar sent a favor de les monedes europees fins que, al febrer del 1973, hi va haver una segona devaluació del dòlar i a les monedes europees se'ls hi va plantejar què fer en aquells moments: seguir al dòlar o no. Espanya tornava a estar en una situació que li va permetre decidir el manteniment de la seva paritat respecte a l'or, la qual cosa vol dir que, en realitat la pesseta es tornava a revaluar respecte al dòlar. Això va fer que la pesseta passés, al març de l'any 1973, o sigui, al cap de 15 anys de la primera paritat de la que us he parlat, a un tipus de canvi de 58,23, és a dir un tipus de canvi més fort que la paritat inicial de 60 pessetes. I aquest tipus de canvi, aproximadament de 58 pessetes per dòlar, és el que tenia la pesseta quan el mes de gener de l'any 1974, és a dir, al cap de quinze anys de la primera paritat, va començar a fluctuar com la resta de monedes europees importants.

Per què l'èxit de la paritat de la pesseta?

Per tant, els he parlat d'un període en el qual tenim com a síntesi el seüent: la pesseta es va vincular al dòlar a l'any 1959 i hi va estar vinculada durant quinze anys a través del sistema de paritats de Bretton Woods. La paritat va ser un sistema que va permetre sortir dels canvis múltiples que el país tenia i acabar amb el sistema de distorsions econòmiques que aportava aquest tipus de canvi. En aquest sentit va ser un instrument extraordinàriament important per millorar la situació econòmica del país. El sistema d'assignació de recursos a través d'un tipus de canvi únic, i a més a més realista, és un dels elements fonamentals per qualsevol estratègia econòmica encertada. Durant tot aquest període, com vostès han vist, la pesseta es va devaluar una vegada l'any 1967, però es va revaluar dues vegades, de manera que a l'any 1974 el valor de la pesseta respecte al dòlar era superior al que tenia l'any 1959.

Aquesta fortalesa, a més a més, com els he dit, va fer que la pesseta fos molt utilitzada a nivell internacional no solament en el període 1959-1964, del que els he parlat abans, sinó també, encara que en menys mesura, en el període 1971-1974.

Per què va passar això? Jo crec que va passar per un fenomen que és molt clar: quan un país passa d'un sistema econòmic autàrquic, amb una assignació de recursos pèssima, una política econòmica molt desencertada i un sistema de preus totalment desajustat, i s'homologa amb un tipus de canvi únic i realista, un sistema de liberalització progressiva de l'economia i una sèrie de mesures econòmiques homologables amb els altres països industrials del moment, evidentment hi ha un rebot important de l'economia. L'economia espanyola, en el període 1959-1974, va fer un salt espectacular i la fortalesa de la pesseta ho va recollir. El que va passar en aquell període és senzillament que la pesseta va reflectir els aspectes fonamentals d'homologació del país amb la resta del món. Això va fer que la nostra moneda, que ara deixarem aviat, fos un instrument que s'adaptés perfectament en els moments complicats dels anys seixanta i, sobretot, durant les turbulències monetàries del període 1971-1974. Si a la pesseta, que és un fruit de la visió de Laureà Figuerola, li tinguéssim que posar una nota pel que va fer en aquests quinze anys, la nota seria força alta; jo crec que seria quasi un excel·lent.

El desconeixement de la pesseta

Aquesta pinzellada espero ajudi a superar la visió una mica borrosa que es té de la pesseta. De vegades he parlat amb companys meus, amb col·le-

gues, i no sé per quina raó, –potser és per desconeixement del funcionament d'aquesta moneda històricament parlant– he vist que la pesseta s'associa a una sensació de fracàs. Potser també és perquè en l'anada cap a l'euro ens han pintat que aquest és molt millor que les monedes nacionals, de manera que aquestes han quedat desdibuixades com a resultat d'aquest projecte comú. Sigui pel que sigui, jo tinc molt la impressió que hi ha una certa ignorància, un cert desconeixement, i una certa despreocupació inclús, del que ha sigut i ha fet la pesseta. El màxim que hi ha és una enyorança, una mica diríem primària, una mica pel costum. Però jo crec que hi ha hagut moments importants en la història de la pesseta que fan que puguem parlar de que hem tingut una moneda que ha desempenyat un paper bastant considerable en l'evolució econòmica del país en moments particularment interessants, és a dir, que no ens ha mancat un instrument monetari eficaç. I això és molt important perquè hi ha una gran quantitat de monedes a Europa –per exemple el cas de França– que han sofert fortes devaluacions que han minat moltes vegades la confiança de la gent en la seva pròpia moneda. Nosaltres no hem tingut, en general, aquest problema.

Això és quelcom en el que hem de pensar-hi, hem de reflexionar-hi, en un moment en que la pesseta s'en va. Jo crec que la pesseta ha desempenyat un paper molt important. Pensen que ara està a 180 pessetes per dòlar. Havent començat a 60, és tres vegades més, però és que hi ha molt poques monedes que tinguin un multiplicador tan baix entre el començament de les seves paritats i ara. Per tant, jo he triat un bon moment de la història de la pesseta com homenatge, si vostès volen, a Laureà Figuerola i a la pròpia moneda que ell va crear.